

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 342

Ubezpieczenia wobec wyzwań XXI wieku

Redaktor naukowy
Wanda Ronka-Chmielowiec

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Aleksandra Śliwka
Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz
Korektor: Barbara Cibis
Łamanie: Comp-rajt
Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-461-5

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:
EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	9
Maria Balcerowicz-Szkutnik, Włodzimierz Szkutnik: Sektor ubezpieczeń w krajach postradzieckiej Azji Środkowej	11
Teresa H. Bednarczyk: The systemic relevance of the reinsurance industry	28
Krystyna Ciuman: Finansjalizacja a sektor ubezpieczeń	37
Magdalena Chmielowiec-Lewczuk: Analiza najważniejszych pozycji wynikowych według grup ubezpieczeń działu II w Polsce dla lat 2009-2011	44
Andrzej Grzebieniak: Ocena narzędzi marketingowych stosowanych przez zakłady ubezpieczeń w procesie zarządzania relacjami z klientami	57
Monika Hadaś-Dyduch: Zarządzanie ryzykiem poprzez ubezpieczenie	66
Beata Jackowska: Wpływ proporcji płci ubezpieczonych na wysokość jednorazowych składek netto w ubezpieczeniach na życie	77
Beata Jackowska, Tomasz Jurkiewicz, Ewa Wycinka: Satysfakcja przedsiębiorstw sektora MŚP z likwidacji szkód ubezpieczeniowych	87
Anna Jędrzychowska, Patrycja Kowalczyk-Rólczyńska, Ewa Poprawska: Sytuacja na rynku ubezpieczeń komunikacyjnych w Polsce na tle rynku europejskiego	98
Marcin Kawiński: Pozasądowe rozstrzyganie sporów a ochrona konsumentów branży ubezpieczeniowej	111
Nadezda Kirillova: Insurance for companies and households in Russia	127
Robert Kurek: Arbitraż nadzorczy na rynku usług finansowych – identyfikacja zjawiska	132
Piotr Majewski: Ubezpieczenia pojazdów zabytkowych	140
Marek Monkiewicz, Grażyna Sordyl, Bogusław Bamber: Alternatywne metody wykorzystania funduszu pomocowego zarządzanego przez Ubezpieczeniowy Fundusz Gwarancyjny (UFG)	150
Magdalena Mosionek-Schweda: Model Altmana jako narzędzie do oceny ryzyka upadłości przedsiębiorstw	164
Joanna Niżnik: Reformowanie systemów emerytalnych państw Europy Środkowej po kryzysie finansowym 2008 r. na przykładzie Czech i Węgier	176
Dorota Ostrowska: Insurance Guarantes market development in Poland in the years 2006-2012	186
Sylwia Pińkowska-Kamieniecka: Obowiązkowe zakładowe programy emerytalne w Europie	196
Piotr Pisarewicz: Nowe standardy rynku <i>bancassurance</i> w zakresie ubezpieczeń z elementem inwestycyjnym lub oszczędnościowym	206

Maria Płonka: Kierunki internacjonalizacji zakładów ubezpieczeń ze szczególnym uwzględnieniem towarzystw ubezpieczeń wzajemnych ...	216
Agnieszka Przybylska-Mazur: Wybrane wielkości statystyczne w podejmowaniu decyzji o prywatnych ubezpieczeniach zdrowotnych	225
Filip Przydróżny: Komunikacja zakładu ubezpieczeń z otoczeniem w kryzysie zaufania	236
Ryszard Pukała: Konsekwencje wstąpienia Rosji do WTO dla rosyjskiego rynku ubezpieczeniowego	245
Joanna Rutecka: Dodatkowe zabezpieczenie emerytalne – charakterystyka i czynniki rozwoju	256
Edyta Sidor-Banaszek: Wykorzystanie wskaźnika ALE (<i>Active Life Expectancy</i>) w ubezpieczeniu od ryzyka niesamodzielności	267
Ewa Spigarska: Sprawozdawczość zakładów ubezpieczeń dla potrzeb rachunkowości i dyrektywy Wyplacalność II – podobieństwa i różnice	278
Ilona Tomaszewska, Renata Pajewska-Kwaśny: Szkody środowiskowe w świetle regulacji zawartych w dyrektywie ELD	288
Tatiana Verezubova: Doskonalenie monitorowania wypłacalności zakładów ubezpieczeń	298
Damian Walczak: Wybrane problemy dodatkowego zabezpieczenia emerytalnego rolników w Polsce	306
Stanisław Wieteska: Dylematy ubezpieczenia mienia w obiektach wielko-przestrzennych wysokiego składowania od skutków dymu pożarowego	316
Alicja Wolny-Dominiak: Loss reserving using growth curve modeling	331
Wojciech Wiśniewski: Wpływ technologii informatycznych na zmiany organizacji likwidacji szkód	338
Tomasz Zapart: Kalkulacja składki ubezpieczeniowej w ubezpieczeniach komunikacyjnych dla podmiotów gospodarczych.	348
Marta Zieniewicz: Mikroubezpieczenia szansą dla mikro- i małych przedsiębiorstw w Polsce – przykład branży transportowej	359

Summaries

Maria Balcerowicz-Szkutnik, Włodzimierz Szkutnik: Insurance sector in post-Soviet Asian states	27
Teresa H. Bednarczyk: Systemowe znaczenie sektora reasekuracyjnego	36
Krystyna Ciuman: Financialisation within the insurance sector	43
Magdalena Chmielowiec-Lewczuk: Analysis of the most important income and cost position for nonlife insurance companies from the Polish market in the time period 2009-2011	56

Andrzej Grzebieniak: The evaluation of marketing tools used by insurance companies in the process of managing the relations with clients	65
Monika Hadaś-Dyduch: Managing risk through insurance	76
Beata Jackowska: The influence of gender structure of the insured on net single premiums in life insurance	86
Beata Jackowska, Tomasz Jurkiewicz, Ewa Wycinka: SMEs' satisfaction with insurance claims settlement	97
Anna Jędrzychowska, Patrycja Kowalczyk-Rólczyńska, Ewa Poprawska: The situation on the motor insurance market in Poland against a background of the European market	109
Marcin Kawiński: Alternative dispute resolution and consumer protection within insurance market	126
Nadezda Kirillova: Ubezpieczenia dla przedsiębiorstw i gospodarstw domowych w Rosji	131
Robert Kurek: Supervisory arbitrage at the financial services market – the phenomenon identification	139
Piotr Majewski: Historic vehicles insurance	149
Marek Monkiewicz, Grażyna Sordyl, Bogusław Bamber: Alternative methods of use of the assistance fund managed by the Insurance Guarantee Fund (IGF)	163
Magdalena Mosionek-Schweda: The Altman model as a tool to predict bankruptcy of companies	175
Joanna Niżnik: The reform of pension systems in Middle Europe after the 2008 financial crisis on the example of Czech and Hungary	185
Dorota Ostrowska: Rozwój rynku gwarancji ubezpieczeniowych w Polsce w latach 2006-2012	195
Sylwia Pieńkowska-Kamieniecka: Mandatory occupational pension schemes in Europe	205
Piotr Pisarewicz: New bancassurance standards of insurance investment products and products with saving component	215
Maria Płonka: Directions of internationalization of insurance undertakings with particular emphasis on mutual insurance companies	224
Agnieszka Przybylska-Mazur: Selected statistical values in decision-making when selecting private health insurance	235
Filip Przydróżny: Communication of insurance company with the environment in trust crisis	244
Ryszard Pukała: Consequences of the Russian accession to the WTO for the Russian insurance market	255
Joanna Rutecka: Supplementary old-age pension security – basic characteristics and main factors of its growth	266
Edyta Sidor-Banaszek: Active life expectancy in a stand-alone policy	277

Ewa Spigarska: Reporting of the insurance companies for accounting purposes and the Solvency II Directive – similarities and differences	287
Ilona Tomaszewska, Renata Pajewska-Kwaśny: Impact of EU legislation on the development of environmental insurance	297
Tatiana Verezubova: Control of solvency of insurers of the Republic of Belarus	305
Damian Walczak: Some problems faced by farmers in Poland regarding additional retirement savings	315
Stanisław Wieteska: Property insurance dilemmas in high storage objects from the effects of fire smoke	330
Alicja Wolny-Dominiak: Kalkulacja rezerwy szkodowej z wykorzystaniem krzywej wzrostu	337
Wojciech Wiśniewski: Impact of IT technologies on changes of organization of claims settlement	347
Tomasz Zapart: The calculation of the insurance premium in motor insurance for business entities.	358
Marta Zieniewicz: Microinsurance as a chance for micro and small business – an example of transport industry	366

Ryszard Pukała

Państwowa Wyższa Szkoła Techniczno-Ekonomiczna w Jarosławiu

KONSEKWENCJE WSTĄPIENIA ROSJI DO WTO DLA ROSYJSKIEGO RYNKU UBEZPIECZENIOWEGO

Streszczenie: Wstąpienie Rosji do WTO stanowi ważny krok w procesie jej integracji z gospodarką światową. Ma także duże znaczenie dla działalności jej sektora ubezpieczeniowego, który szeroko otworzy się na kapitał zagraniczny. Dzisiaj trudno jednak przesądzić, jak będzie się on dalej rozwijał. Napływ inwestorów niewątpliwie przyczyni się do zaostrzenia konkurencji oraz aktywizacji krajowych zakładów ubezpieczeń. Wpłyne to stymulująco na rozwój ubezpieczeń, zwłaszcza osobowych i życiowych. W konsekwencji wzrośnie także znaczenie ubezpieczeń w gospodarce Rosji jako elementu uzupełniającego publiczny system zabezpieczenia społecznego. Otwarte pozostaje jednak pytanie, czy rynek zostanie zdominowany przez kapitał zagraniczny czy też pozostanie w rękach krajowych właścicieli.

Słowa kluczowe: WTO, integracja, rynek ubezpieczeniowy, kapitał zagraniczny.

DOI: 10.15611/pn.2014.342.23

1. Wstęp

Po 18 latach negocjacji ze Światową Organizacją Handlu (WTO) oraz przejściu procedury legislacyjnej w kraju Federacja Rosyjska (FR) w sierpniu 2012 roku wstąpiła w szeregi WTO. Niewątpliwie jest to ważny krok w procesie jej integracji z gospodarką światową. Ułatwi prowadzenie inwestycji i handlu oraz będzie dla wielu rosyjskich i światowych przedsiębiorstw impulsem dalszego rozwoju. To przystąpienie jest szczególnie ważne dla UE, ponieważ jest ona największym partnerem handlowym Rosji, a Rosja jest trzecim co do wielkości partnerem handlowym UE. Jest to nie mniej ważne także dla Rosji, która żeby stać się efektywnym członkiem WTO, musi zwiększać konkurencyjność gospodarki, poprawiać klimat biznesowy i jakość zarządzania.

Obserwując pierwsze miesiące od przystąpienia Rosji do WTO, należy stwierdzić, że fakt ten nie wywarł silnego wpływu na gospodarkę kraju. Nie nastąpiły żadne zasadnicze zmiany, które wpłynęłyby destrukcyjnie lub prorozwojowo na poszczególne segmenty ekonomiki kraju. Nie obserwuje się także znaczącego wzrostu aktywności kapitału zagranicznego planującego wejście na rynek lokalny.

Należy jednakże zaznaczyć, iż rosyjska gospodarka nawet przed przystąpieniem do WTO była dość otwarta, dlatego też tempo wzrostu importu i eksportu pozostało mniej więcej na tym samym poziomie. Także na rynku finansowym, w tym ubezpieczeniowym, nie są obserwowane zasadnicze zmiany. Należy jednak przypuszczać, iż wraz ze wzrostem aktywności gospodarki po spowolnieniu spowodowanym kryzysem finansowym oraz wypracowaniu praktyki wzajemnych stosunków z zagranicznymi partnerami na nowych warunkach nastąpi szersze otwarcie się na zagranicznych inwestorów i implementacja *know-how* z rynków lepiej rozwiniętych, co niewątpliwie przyczyni się do dynamicznego rozwoju sektora ubezpieczeniowego.

Celem niniejszego opracowania jest zaprezentowanie stanu rozwoju rosyjskiego rynku ubezpieczeniowego i zmian na nim zachodzących w latach 2008-2012, ze szczególnym uwzględnieniem operującego na nim kapitału zagranicznego. Zostały także przedstawione możliwe scenariusze rozwoju rynku w najbliższych latach, po liberalizacji przepisów będącej konsekwencją wstąpienia Rosji w szranki WTO.

2. Stan rozwoju rosyjskiego rynku ubezpieczeniowego

Od momentu rozpoczęcia transformacji rynkowej na początku lat dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia najczęściej podkreślanym przez wszystkich elementem rozwoju sektora ubezpieczeniowego w Rosji jest jego potencjał. W ślad za bardzo dynamicznym rozwojem praktycznie wszystkich dziedzin gospodarki kraju branża ubezpieczeniowa, pomimo pozytywnych oznak rozwoju, wciąż jednak pozostaje jeszcze relatywnie słabo rozwinięta [Pukała 2011b, s. 223]. Jest to szczególnie zauważalne w ostatnich latach. Wystarczy spojrzeć na znaczenie ubezpieczeń¹ w PKB kraju – rys. 1.

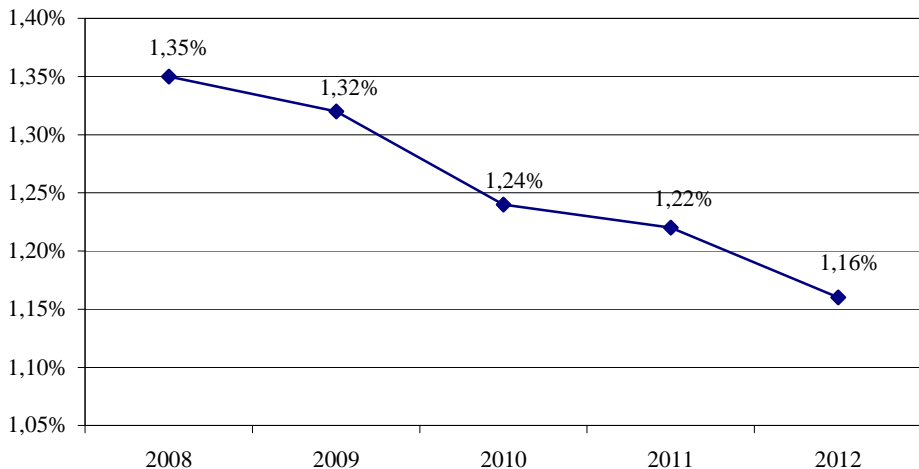
Obserwowany spadek udziału ubezpieczeń w produkcie krajowym jest pochodną kilku czynników:

- gospodarka rosyjska, po załamaniu 2009 roku spowodowanym światowym kryzysem finansowym, notuje w kolejnych latach dynamiczny wzrost będący konsekwencją głównie zwiększonych przychodów z eksportu energii oraz wzrostu produkcji przemysłowej, co przy małym udziale w rynku sektora ubezpieczeniowego zmniejsza jego udział w PKB,
- słabo rozwinięty jest segment ubezpieczeń na życie, które akumulowałyby znaczące, długoterminowe przychody dla zakładów ubezpieczeń i zwiększały ich kapitalizację,
- znaczący wzrost składki obserwowany jest głównie w tych grupach produktów, które stanowią zabezpieczenie zobowiązań finansowych konsumentów (autocasco, ubezpieczenia na życie), oraz ubezpieczeniach obowiązkowych (głównie

¹ Prezentowane w niniejszym opracowaniu dane dotyczące rosyjskiego rynku ubezpieczeniowego nie obejmują obowiązkowych ubezpieczeń zdrowotnych, które są *de facto* tylko narzędziem transferu środków finansowych z budżetu państwa i budżetów lokalnych do zapewniających świadczenia medyczne mieszkańcom Rosji podmiotów, za pośrednictwem działających na rynku zakładów ubezpieczeń.

OC komunikacyjne), co uzależnia sektor ubezpieczeniowy od ogólnej koniunktury gospodarczej i aktywności sektora bankowego,

- część rynku skupiona jest w ramach grup kapitałowych i działających w ich strukturach typu *captive*, które nie prowadząc aktywnej działalności ubezpieczeniowej ukierunkowanej na klientów zewnętrznych, są wykorzystywane tylko do partykularnych interesów ich właścicieli, co ogranicza konkurencję rynkową i rozwój sektora ubezpieczeniowego.

Rys. 1. Udział ubezpieczeń (bez obowiązkowych ubezpieczeń zdrowotnych) w PKB kraju w latach 2008-2012 (w %)

Źródło: dane Federalnej Służby Nadzoru Ubezpieczeń za lata 2008-2012.

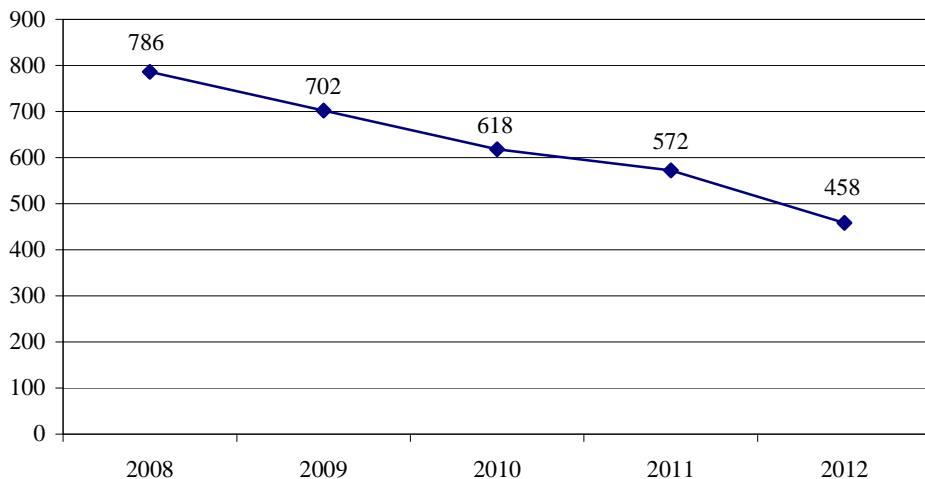
Rynek podlega ciągłym zmianom. Główną rolę w tym kontekście odgrywa Urząd Banku Rosji ds. rynków finansowych, który pełni funkcję „megaregulatora” rynku finansowego. Urząd w połowie 2013 roku przejął funkcje Federalnej Służby Nadzoru Ubezpieczeniowego i kontynuuje zapoczątkowane przez nią reformy sektora, ukierunkowane na eliminację tzw. schematów, których celem jest uzyskanie dodatkowych korzyści dla ubezpieczyciela lub jego klientów będących skutkiem omijania prawa lub wykorzystania nieścistości w obowiązujących przepisach prawnych. Jego działalność koncentruje się także na wzmocnieniu kapitalizacji działających na rynku zakładów ubezpieczeń i ochrony praw klientów².

Działania te prowadzą do sukcesywnego zmniejszania liczby działających na rosyjskim rynku zakładów ubezpieczeń³, co jest spowodowane eliminowaniem

² Закон РФ от 27.11.92 № 4015-I (ред. от 28.06.2013 с изменениями, вступившими в силу с 30.06.2013) „Об организации страхового дела в Российской Федерации”.

³ Szerzej na ten temat: [Pukała 2012, s. 135].

najślabszych graczy, którzy kończą działalność lub są przejmowani przez inne, mocniejsze podmioty. Rysunek 2 przedstawia, jak w ostatnich latach zmieniała się liczba zarejestrowanych w Federacji Rosyjskiej zakładów ubezpieczeń.

Rys. 2. Liczba zakładów ubezpieczeń zarejestrowanych w latach 2008-2012 w Rosji

Źródło: dane Federalnej Służby Nadzoru Ubezpieczeń za lata 2008-2012.

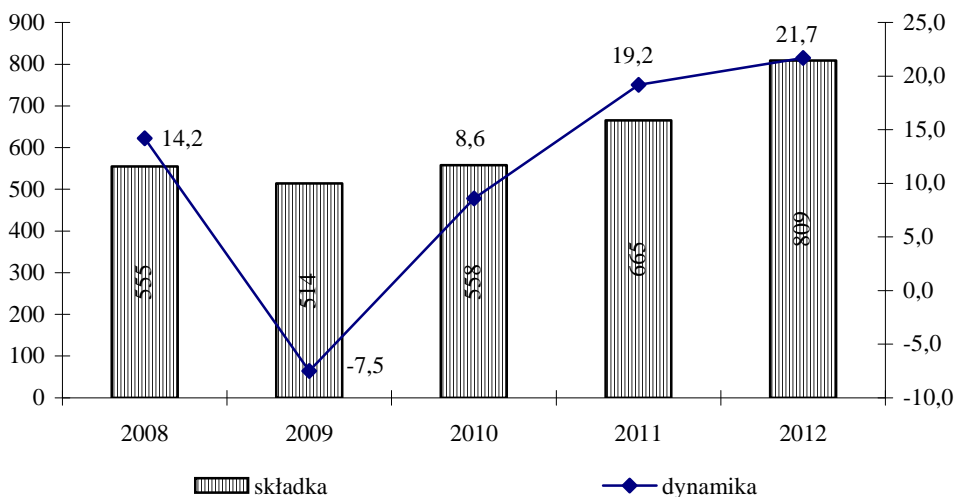
Działających na rynku ubezpieczycieli można podzielić na kilka grup:

- Grupa 1 – najwięksi federalni ubezpieczyciele. Ich wielkość i potencjał powodują, że mogą wpływać na działalność nadzoru ubezpieczeniowego oraz obowiązującego prawodawstwa pod kątem zabezpieczenia własnych interesów.
- Grupa 2 – klasyczne zakłady ubezpieczeń, prowadzące działalność operacyjną ukierunkowaną na obsługę klientów rynkowych.
- Grupa 3 – zakłady ubezpieczeń obsługujące interesy grupy macierzystej (*captive*), nieprowadzące aktywnej działalności na rzecz klientów spoza grupy.
- Grupa 4 – zakłady ubezpieczeń, których dominującym celem było i jest prowadzenie działalności w segmencie „schematów”. Zwykle wykazują one okresowe, skokowe wzrosty składek i wypłaconych odszkodowań, działają na rynku stosunkowo krótko i po kilku latach kończą swoją działalność. Ich liczba w ostatnich latach znacząco spadła, co jest konsekwencją aktywnej działalności nadzoru ubezpieczeniowego, ukierunkowanej na wyeliminowanie ich z rynku.

Trzeba podkreślić, że wraz ze zmniejszaniem się liczby działających na rynku ubezpieczycieli rośnie ich kapitalizacja, co niewątpliwie jest korzystne dla klientów, których interesy są lepiej zabezpieczone. Mocni ubezpieczyciele są w stanie oferować nowocześniejsze, lepiej dopasowane do potrzeb ubezpieczonych produkty. Przekłada się to także na rozwój sieci dystrybucji, ukierunkowanej na obsługę klientów indywidualnych oraz sektora mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw.

Działania te powodują, że ze względu na konieczność poszukiwania nowych klientów następuje sukcesywne przesuwanie aktywności zakładów ubezpieczeń z dużych aglomeracji do coraz mniejszych ośrodków oraz na tereny wiejskie.

Zwiększona aktywność ubezpieczycieli, pomimo spadku ich liczby na rynku, przekłada się na dynamiczny wzrost przypisu składki ubezpieczeniowej – zob. rys. 3.

Rys. 3. Składka przypisana brutto (mld RUR) i jej dynamika (%) w latach 2008-2012

Źródło: dane Federalnej Służby Nadzoru Ubezpieczeń za lata 2008-2012.

Należy tutaj pokreślić, iż w 2012 roku dynamika wzrostu składki była najwyższa od 9 lat, co niewątpliwie świadczy o zwiększeniu zainteresowania ochroną ubezpieczeniową ze strony klientów oraz aktywności samych ubezpieczycieli. Rynek jest jednak zdominowany przez ubezpieczenia majątkowe, które stanowią jego 93,3%. Ubezpieczenia na życie, które na rynkach dobrze rozwiniętych stanowią większość, w Rosji są na dzień dzisiejszy dopiero w początkowym stadium rozwoju, pomimo że w 2001 roku stanowiły 51% rynku, aby w kolejnych latach gwałtownie zmniejszać swój udział – do 2,6% w 2006 roku. Tak znaczący, historyczny udział ubezpieczeń życiowych w rynku był spowodowany wykorzystywaniem ich do tzw. optymalizacji podatkowej, czyli wykorzystywania ubezpieczeń do unikania zobowiązań podatkowych lub wręcz prania „brudnych” pieniędzy, głównie przez tzw. schematy płacowe, będące formą wypłaty wynagrodzeń oraz różnych dodatkowych bonusów pieniężnych pracownikom przedsiębiorstw za pośrednictwem polis ubezpieczeniowych. Obecnie proceder ten został już praktycznie wyeliminowany, chociaż można jeszcze spotkać „schematy” w ubezpieczeniach majątkowych oraz programach reasekuracyjnych.

Dokonując analizy rynku przez pryzmat produktów, trzeba zaznaczyć, iż największy udział stanowią ubezpieczenia komunikacyjne autocasco oraz odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych, które stanowią łącznie 33% rynku. Największy zaś wzrost w roku 2012 obserwujemy w ubezpieczeniach finansowych (63,5%), życiowych (54,6%) oraz następstw nieszczęśliwych wypadków (54,1%), czyli związanych z kredytami bankowymi. Należy założyć, iż wzrost ten będzie kontynuowany w kolejnych latach, co niewątpliwie jest konsekwencją obserwowanego ożywienia gospodarczego. Przyczyni się także do rozwoju pozostałych, notujących mniej spektakularne wzrosty, grup ubezpieczeń, co będzie stimulatorem wzrostu całego rynku ubezpieczeniowego oraz wzrostu jego znaczenia w gospodarce kraju.

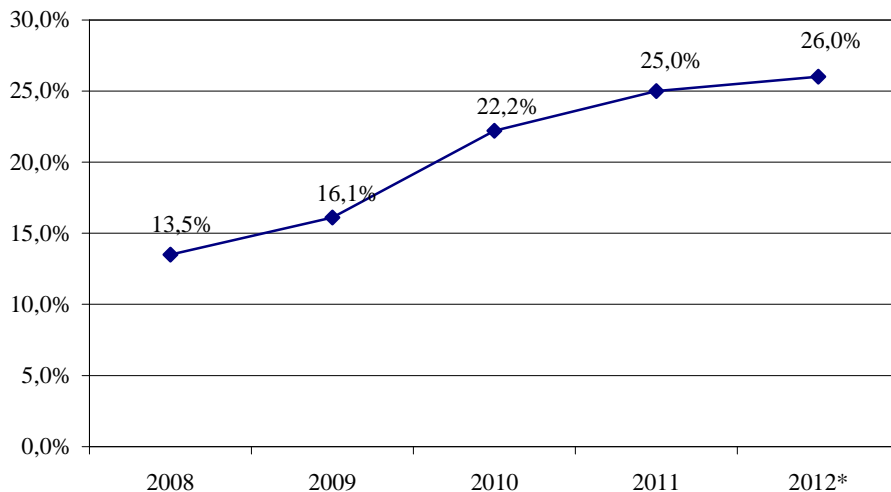
3. Otwarcie rynku ubezpieczeniowego na kapitał zagraniczny

Wstąpienie do WTO nie liberalizuje automatycznie dostępu do rosyjskiego rynku. Zgodnie z wynegocjowanymi warunkami zostały wprowadzone okresy przejściowe (nawet 8-letnie) na określone segmenty gospodarki, w tym wprowadzono mechanizmy ochrony rosyjskiego sektora ubezpieczeniowego przed nadmiernym wpływem zagranicznych inwestycji. Zgodnie z osiągniętym porozumieniem po zakończeniu okresu przejściowego rosyjski rynek ubezpieczeniowy zostanie otwarty dla zagranicznych inwersorów, którzy będą mogli otwierać na terytorium Rosji swoje filie i spółki zależne, przy czym udział zagranicznych inwestorów w łącznych kapitałach zakładowych działających na rynku ubezpieczycieli już od momentu wstąpienia do WTO zostaje zwiększony z dotychczasowych 25 do 50%. Jest to o tyle ważne, iż w ostatnich latach zakłady ubezpieczeń z zagranicznym kapitałem sukcesywnie zwiększały swój udział w kapitałach łącznych działających na rynku zakładów ubezpieczeń – zob. rys. 4.

W momencie otwarcia rynku, po okresie przejściowym, zostały określone warunki dostępu dla zagranicznych inwestorów do rynku ubezpieczeniowego:

- działalność filii zagranicznych zakładów ubezpieczeń będzie podporządkowana rosyjskiemu prawodawstwu i nadzorowana przez Federalną Służbę Nadzoru Ubezpieczeniowego Federacji Rosyjskiej, przypadki naruszenia prawa przez filie zagranicznych ubezpieczycieli będą rozpatrywane przez sądy FR,
- otwarcie filii zagranicznych ubezpieczycieli wiąże się z koniecznością posiadania:
 - doświadczenia w zakresie działalności w sektorze ubezpieczeniowym (minimum 8 lat w ubezpieczeniach na życie i minimum 5 lat w pozostałych ubezpieczeniach),
 - doświadczenia w zarządzaniu filiami na rynkach zagranicznych,
 - na koniec roku kalendarzowego poprzedzającego termin podania wniosku o otwarcie filii w Rosji łącznych aktywów w wysokości co najmniej 5 mld USD,

- prawodawstwo rosyjskie może określać kwalifikacje obcokrajowców kierujących filiami,
- filie powinny posiadać odpowiednią kapitalizację (odpowiednik kapitału zakładowego) i fundusz gwarancyjny, przy czym ich wielkość może być określona w dowolnym czasie.

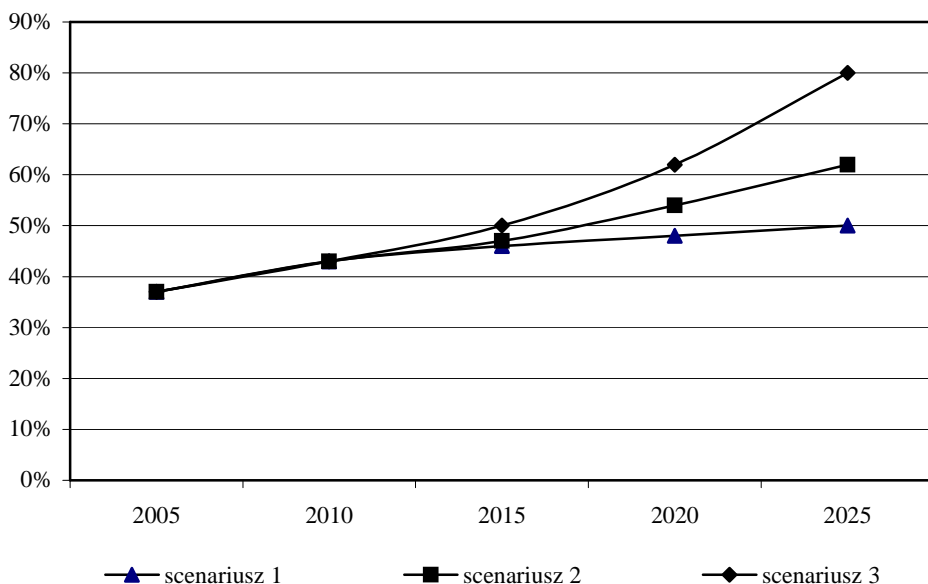
Rys. 4. Udział zagranicznych inwestorów w łącznych kapitałach zakładowych działających na rosyjskim rynku zakładów ubezpieczeń (w %)

Źródło: [Raport Agencji Ratingowej... 2012(a), s. 3], dane za 2012 rok szacunkowe.

Istnieją duże obawy, iż otwarcie rynku spowoduje masowy napływ zagranicznych inwestorów, co mogłoby zmarginalizować pozycję krajowych ubezpieczycieli. Wydaje się to jednak mało prawdopodobne, gdyż obecnie na rynku jest już obecna większość ze światowych potentatów, a rodzimi ubezpieczyciele sukcesywnie zwiększają swoje kapitały, coraz skuteczniej konkurując ze swoimi zagranicznymi partnerami.

4. Możliwe scenariusze rozwoju rosyjskiego rynku ubezpieczeniowego

Wstąpienie Rosji do WTO niewątpliwie znacząco wpłynie na sektor ubezpieczeniowy. Trudno jednak dzisiaj przesądzać, jak będzie się on rozwijał. Dużo będzie zależało od gotowości rosyjskich ubezpieczycieli oraz regulatora do liberalizacji rynku oraz od stopnia przygotowania prawodawstwa w zakresie zrównania praw filii zagranicznych ubezpieczycieli i działających na rynku zakładów ubezpieczeń. Obecnie jako najbardziej prawdopodobne rozpatrywane są trzy scenariusze rozwoju:

Rys. 5. Prognoza udziału zagranicznych ubezpieczycieli w rynku (składka przypisana brutto) do roku 2025 (%)

Źródło: [Raport Agencji Ratingowej... 2012(a), s. 6].

1. Formowanie do momentu przyścia zagranicznych graczy silnego krajowego rynku ubezpieczeniowego oraz aktywna ekspansja rosyjskich ubezpieczycieli na rynki zagraniczne.

2. Stopniowe wypychanie krajowych ubezpieczycieli, którzy nie będą w stanie być konkurencyjnymi, z lokalnego rynku. Jest to o tyle prawdopodobny scenariusz, iż obecnie rosyjscy ubezpieczyciele przegrywają ze swoimi światowymi konkurentami w wielu czynnikach – bezpieczeństwie, poziomie kapitalizacji, efektywności prowadzenia biznesu, stosowanych technologiach, orientacji na klienta i innych.

3. Przejście rynku ubezpieczeniowego pod kontrolę zagranicznych struktur. Ten scenariusz jest mało prawdopodobny, gdyż na lokalnym rynku działa szereg relatywnie silnych podmiotów narodowych, które będą dążyć do wzmocnienia swojej pozycji i będą skutecznie konkurować z zagranicznymi podmiotami. Należy jednak zaznaczyć, iż możliwy jest scenariusz, że akcjonariusze lokalnych ubezpieczycieli będą, w celu optymalizacji działalności, przenosić siedziby swoich spółek do rajów podatkowych i wtedy z punktu widzenia pochodzenia kapitału na rynku będą dominować podmioty zagraniczne.

Potencjalny wpływ na rynek każdego z przedstawionych scenariuszy został zaprezentowany na rys. 5.

Jak więc widać, konsekwencje dla rynku mogą być bardzo różne. Każdy jednak scenariusz przekłada się na zwiększoną aktywizację ubezpieczycieli, co przy-

niesie wymierne korzyści klientom. Wejście na rynek ubezpieczycieli – nierezydentów będzie sprzyjało wzrostowi konkurencji, transferowi na rynek nowego *know-how* (w tym produktów), obniżeniu składek ubezpieczeniowych i mniejszemu odpływowi środków finansowych za granicę poprzez szersze wykorzystanie wewnętrznej reasekuracji. Przegranyymi będą niekonkurencyjne zakłady ubezpieczeń oraz zakłady frontujące ryzyko za granicę. Otwarcie rynku będzie miało także duży wpływ na finanse państwa. Może przyczynić się do ich wzmocnienia, w przypadku kiedy rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe i zyski będą lokowane na rynku krajowym, i osłabienia w przypadku, jeżeli będą transferowane za granicę. Negatywnym czynnikiem dla rynku ubezpieczeniowego wstąpienia Rosji do WTO będzie wzrost ryzyka systemowego, ponieważ przenikanie kapitału zagranicznego na rynek lokalny zwiększy jego podatność na kryzysy i zawirowania globalne.

5. Podsumowanie

Obraz dzisiejszego rosyjskiego rynku ubezpieczeniowego jest pochodną, z jednej strony, obligatoryjności ochrony ubezpieczeniowej narzuconej przez ustawodawcę, z drugiej zaś, dostosowywania się ubezpieczycieli do zasad wolnorynkowych oraz wykorzystywania instytucji ubezpieczenia do partykularnych interesów inwestorów, pragnących w krótkim przedziale czasowym uzyskać jak największe przychody z prowadzonej działalności. Wstąpienie Rosji do WTO jest niewątpliwie ważnym czynnikiem dalszego rozwoju rynku ubezpieczeniowego i będzie miało na niego duży wpływ, zwłaszcza iż jest to rynek, który jest ciągle na etapie przemian ilościowych i jakościowych, charakteryzujący się:

- dynamicznym rozwojem, mierzonym wysokim wzrostem pozyskanej składki ubezpieczeniowej, wypłaconych odszkodowań oraz akumulowania aktywów,
- ukierunkowaniem na rozwój ubezpieczeń życiowych i zdrowotnych będących uzupełnieniem publicznego systemu opieki społecznej,
- otwarciem się na kapitał zagraniczny,
- transferem *know-how* z rynków lepiej rozwiniętych,
- budową infrastruktury rynku wzorowanej na rozwiązaniach pochodzących z rynków lepiej rozwiniętych,
- ekspansją na rynki ubezpieczeniowe krajów byłego imperium rosyjskiego,
- dążeniem do integracji ze światowym rynkiem ubezpieczeniowym.

Wszystkie te czynniki przyczyniają się do standaryzacji działalności ubezpieczycieli, wzrostu ich konkurencyjności oraz podniesienia jakości świadczonych usług, co niewątpliwie przynosi wymierne korzyści klientom oraz gospodarce [Pukała 2011a, s. 267]. Jest to jednak proces długotrwały, uzależniony od wielu czynników wewnętrznych i zewnętrznych, wpływających na kształt i kierunek dalszego rozwoju rynku ubezpieczeniowego.

Ważnym aspektem wpływającym na ten proces będzie aktywność zagranicznych ubezpieczycieli i grup kapitałowych, które widząc niewątpliwą potencjał rynku oraz możliwości ekspansji, będą dążyły do zajęcia na nim jak najlepszej pozycji. Oczywiście będzie to proces bardzo skomplikowany ze względu na pewną hermetyzację rosyjskiego rynku ubezpieczeniowego, która ogranicza możliwości szerokiego wejścia kapitałowego nierezydentów oraz prowadzenia przez nich działalności operacyjnej, opartej na zasadach pełnej konkurencyjności. Należy jednak oczekiwać, iż niezależnie od scenariusza dalszego rozwoju i wpływu na niego zagranicznych ubezpieczycieli będzie to rynek stabilny, oferujący konsumentom wysokiej jakości, dopasowane do indywidualnych potrzeb usługi ubezpieczeniowe, charakteryzujący się wysokim bezpieczeństwem finansowym działających na nim zakładów ubezpieczeń oraz wysoką jakością oferowanych produktów, skierowanych do osób fizycznych i prawnych.

Literatura

- Kirillova N.W., glava *Korporativnoje strakhovanie v Rossijskoj Federacii* v monografii „Konkurencja na tovarnyh i finansovyh rynkach Rossiji”, M: TransLit, 2011.
- Kolesnikova T.W., *Kliucievye momienty vlijania procesa liberalizacii na razvitie rossijskogo strahovogo rynku pri yslovii vstuplenia Rossii w WTO*, [w:] *Vzaimodiejstvie gosudarstva i strahovyh organizacij: problemy i perspektivy razvitia*, Materiały Międzhdunarodnego foruma, 8-9 ijunia 2011, Perm, red. Sotov I.N, str. 66-71.
- Pukała R., *Perspektivy integracii rynków ubezpieczeniowych krajów Europy Wschodniej z rynkiem Unii Europejskiej*, [w:] *Globalne i regionalne wyzwania restrukturyzacji przedsiębiorstw i gospodarek*, red. R. Borowiecki, M. Dziura, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2012, s. 127-141.
- Pukała R., *Potencjał rynków ubezpieczeniowych krajów Europy Wschodniej*, [w:] *Ubezpieczenia gospodarcze i społeczne. Wybrane zagadnienia ekonomiczne*, red. W. Sułkowska, Oficyna Wolters Kluwer, Warszawa 2011a, s. 261-270.
- Pukała R., *Rynki ubezpieczeniowe europejskich państw byłego ZSRR w warunkach kryzysu*, [w:] *Handel i współpraca międzynarodowa w warunkach kryzysu gospodarczego*, red. S. Wydymus, M. Maciejewski, materiały XV Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Handel międzynarodowy a procesy integracyjne w gospodarce światowej”, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków 2011b, s. 219-228.
- Raport Agencji Ratingowej EkspertRA, *Konsekwencje wstąpienia w WTO dla rosyjskiego rynku ubezpieczeniowego: Strategia – 2021*, Moskwa 2012(a).
- Raport Agencji Ratingowej EkspertRA, *Wyniki rynku ubezpieczeniowego za 2012 rok.*, Moskwa 2012(b).
- Russia Non-Life & Life – Market Review. Russia’s Insurance Revolution Begins to Gain Pace*, Special Report, Published by A.M. Best Company, <http://www3.ambest.com/bestweek/bestweekreports.aspx?rt=ir> (dost. 05.06.2013).
- Tarasova J.A., *O niekotoryh problemah razvitia strahovogo rynku Rossii*, [w:] *Vzaimodiejstvie gosudarstva i strahovyh organizacij: problemy i perspektivy razvitia*, Materiały Międzhdunarodnego foruma, 8-9 ijunia 2011, Perm, red. I.N. Sotov, str. 113-120.
- www.fssn.ru (strona internetowa Federalnej Służby Nadzoru Ubezpieczeniowego).

www.fcsm.ru (strona internetowa Urzędu Banku Rosji ds. rynków finansowych).

www.minfin.ru (strona internetowa Ministerstwa Finansów Federacji Rosyjskiej).

Zakon RF z 27.11.92 Nr 4015-I (red. z 28.06.2013 s izmieneniami vstupivshymi v silu od 30.06.2013 „Ob organizacii starhovogo diela v Rosijskoj Federacii”).

CONSEQUENCES OF THE RUSSIAN ACCESSION TO THE WTO FOR THE RUSSIAN INSURANCE MARKET

Summary: The Russian accession to the WTO is an important step in the process of integrating this country with the global economy. It is also significant for Russia's insurance sector, which has opened itself to the foreign capital. However, it is hard to prejudge its further development. The inflow of investors will certainly contribute to the sharpening of competition and mobilization of domestic insurance companies. It will stimulate the insurance development, particularly in the field of personal and life insurances. In consequence, the significance of insurances for the Russian economy, as an element supplementary to the public social security system, will grow as well. However, the question whether the market becomes dominated by foreign capital or remains in the hands of domestic market players, remains open.

Keywords: WTO, integration, insurance market, foreign capital.